

MIȘCĂRI GREVISTE ÎN BANAT ÎN PERIOADA PREMERGĂTOARE GREVEI GENERALE DIN OCTOMBRIE 1920 (APRILIE—OCTOMBRIE 1920)

de WILLIAM MARIN

În cursul anului 1920 a continuat să crească în România valul luptelor revoluționare, izbucnit ca urmare a adâncirii contradicțiilor social-economice și sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Luptele grevele iau o amploare tot mai mare, se întărește hotărârea de luptă, crește combativitatea maselor muncitoare. Printre bătăliile de clasă purtate de oamenii muncii din țara noastră, în anul 1920, se înscriu și o serie de acțiuni grevele din Banat.

* * *

După terminarea primului război mondial imperialist, România — deși și-a sporit simțitor teritoriul și potențialul economic — avea o situație economică grea. Marile distrugerii provocate de război, jaful sistematic făcut de trupele germane invadatoare, apoi de trupele „aliate”, dezorganizarea transporturilor și haosul financiar, toate acestea au dus la îngreunarea aprovizionării industriei cu materii prime, la crearea unor mari dificultăți economice, ale căror consecințe le-au suportat în primul rând masele populare.

Clasele dominante au căutat ieșirea din această situație, pe de o parte prin intensificarea exploatării maselor muncitoare și pe de altă parte, prin continuarea aservirii țării capitalurilor monopoliste din Occident.

Toate aceste fenomene s-au manifestat puternic în întreaga țară, inclusiv în Banat. Nivelul de trai al maselor muncitoare din această parte a țării era, în primăvara anului 1920, cu mult mai scăzut decât în perioada antebelică. Inflația care bîntuia în acest timp agrava și mai mult situația maselor muncitoare.

Concludente în această privință sînt datele din presa vremii. Într-un număr din aprilie 1920 ziarul socialist „Arbeiter Zeitung” din Timi-

șoara arăta, pe baza unor calcule migăloase că, fără a mai ține seama de impozite și chirie, o familie de muncitori cu 2 copii avea nevoie, socotind totul la minimul necesar existenței, de următoarele sume ¹:

Nr. crt.	Cheltuieli pentru	Suma în coroane	
		pe zi	pe lună
1	Alimente	53,80	1 608
2	Îmbrăcăminte	29,86	908,33
3	Alte necesități (tufun, curățirea rufelor, necesități culturale etc.)	11,66	350
	Total	95,32	2 866,33

Conform calculelor făcute de ziarul „Arbeiter Zeitung“, minimul necesar unei familii de muncitor (fără a socoti chiria, impozitele etc.) era de 2 866,33 coroane pe lună. Acest venit minim nu putea fi atins de nici o categorie de muncitori. Aceasta se poate constata și din tabelul de mai jos, publicat de același ziar. Salariile pe profesii variaua atunci după cum urmează ²:

Nr. crt.	Specialitatea	Salariu pe zi		Salariu lunar	
		de la	pînă la	de la	pînă la
1	Pielari	43	70	1 204	1 960
2	Croitori	33	60	924	1 688
3	Muncitori de fabrică necalificați	22	36	616	1 363
4	Muncitori constructori	37	61	1 036	1 708
5	Muncitori alimentari	57	75	1 596	2 100
6	Tipografi	50	70	1 400	1 960
7	Metalurgiști	30	42	840	1 176
8	Lemnari	34	64	932	1 792

Comparația celor două tabele arată că nici măcar muncitorii din industria alimentară, care, după cum rezultă din datele statistice, aveau un salariu ceva mai ridicat decît ceilalți muncitori, nu puteau să-și acopere din cîștigul lor necesitățile minime. Salariul lor pe o lună nu le asigura decît posibilitatea de a satisface între 55% și 76% din necesitățile lor zilnice. Muncitorii constructori puteau acoperi numai între 36% și 59% din cele necesare traiului, metalurgiștii abia

¹ „Arbeiter Zeitung“, Timișoara, 17.IV.1920.

² *Ibidem*. Valoarea salariilor este dată în coroane.

între 29% și 41%, iar muncitorii de fabrică necalificați numai între 21% și 47%.

Totodată trebuie să se ia în considerație și faptul că majoritatea covârșitoare a muncitorilor aveau salarii din categoria minimă și numai o mică parte primea salariul maxim, indicat la fiecare bransă.

Caracterizând situația salariaților, ziarul timișorean „Arbeiter Zeitung” scria la 8 iunie 1920: „În ultima vreme s-a dezbătut des în presă faptul că toate articolele de strictă necesitate au atins prețuri fantastice. A devenit de-a dreptul imposibil ca un funcționar sau un muncitor să-și cumpere ceva nou, masa mare a ajuns în situația că nu e în stare să cumpere pentru tineretul școlar un caiet sau un manual”.

Condițiile mizere de trai ale maselor au devenit atât de alarmante, încît chiar reprezentanții autorităților sînt siliți să le recunoască: „Doleanțele întregii populațiuni — fără deosebire de naționalitate — sînt de a se lua grabnic măsuri care să ieftinească viața, a cărei scumpire a luat proporții fantastice” — se spune într-o dare de seamă de la începutul anului 1920 a Comandamentului frontului de Vest¹.

La această situație se mai adaugă și lipsa de lucru, șomajul ce bîntuia în toată țara, fenomen care a agravat situația a mii de familii de muncitori.

Haosul economic, inflația, intensificarea exploatării muncitorilor se împleteau cu un regim de teroare menit să intimideze masele populare. Aproape în tot cursul anului 1920 s-au menținut în Transilvania și Banat starea de asediu și cenzura². Ascuțișul terorii guvernamentale era îndreptat împotriva mișcării muncitorești, a conducătorilor ei care se aflau în fruntea luptei maselor populare pentru o viață mai bună.

Într-o serie de localități din Banat autoritățile împiedicau sistematic ședințele și întrunirile sindicatelor și ale organizațiilor partidului socialist. În memorandumul, înaintat în mai 1920, primului ministru Averescu de către partidul socialist din Banat, se arăta că la Anina, Bocșa Montană, Caransebeș, Lugoj, Oravița, Carașova, Nădrag, Rusca, Tomești și în alte localități unde existau organizații de partid încă dinainte de război, autoritățile au interzis ținerea ședințelor conducerii, adunările membrilor, conferințele, în unele locuri nefiind îngăduite nici măcar strîngerea cotizațiilor³.

Organizațiile muncitorești se aflau într-o situație de semilegalitate. Prigoana împotriva lor lua formele cele mai variate. În mai multe localități, între care Arad, Lugoj și altele, autoritățile burghezo-moșierești au închis căminele muncitorești⁴. Presa muncitorească era supusă unei cenzuri aspre și deseori apărea cu coloane întregi albe.

Acordarea dreptului de asociere, de întrunire și libertatea presei erau lăsate la bunul plac al comandamentelor militare locale.

¹ Arh. C.C. al P.M.R. dos. 43228 vol. 1 f. 132.

² „Erdélyi munkasnapta”, Cluj, 1920, p. 20.

³ „Arbeiter Zeitung”, 6.V.1920.

⁴ „Socialismul”, 5.VIII.1920.

În cursul anului 1920, regimul de teroare împotriva mișcării muncitorești a fost intensificat. În luna august a intrat în vigoare faimoasa lege Trancu-Iași care constituia un atac direct împotriva drepturilor sindicatelor, inclusiv dreptul la grevă. În septembrie 1920 a intrat în vigoare o altă lege antimuncitorească care a desființat autonomia juridică a caselor de asigurări sociale din Transilvania și Banat, autonomie care existase timp de mai multe decenii. Totodată au fost mărite cotizațiile de asigurări sociale fără ca acestea să fie folosite în interesul maselor muncitoare.

Pentru a abate masele muncitorești de la lupta de clasă, pentru a sparge unitatea lor, guvernul burghezo-moșieresc condus de Ave-rescu a înăsprit, printre altele, și măsurile de prigonire a minorităților naționale. Astfel sub diferite pretexte au fost concediați de la C.F.R., poștă și alte instituții de stat, salariații aparținând minorităților naționale. Una dintre formele cele mai barbare, inumane ale asupririi naționale au constituit-o expulzările în masă. Cu acest prilej au fost gonțiți din Transilvania și Banat oameni care s-au născut și au locuit acolo și a căror existență era legată de aceste regiuni. Autoritățile burghezo-moșierești au căutat să folosească expulzările ca o armă împotriva mișcării muncitorești, urmărind să înlăture din țară o serie de activiști ai mișcării muncitorești¹.

La rindul lor, clasele exploatoare din sînul minorităților naționale căutau să ațite șovinismul, izolarea națională. În acest scop au creat organizații conspirative, formate din preoți, foști ofițeri, elemente declasate etc. Aceste organizații au răspindit materiale cu caracter șovinist. Încercarea de a atrage muncitorii în cadrul acestor organizații a suferit un eșec total².

Clasele exploatoare din țara noastră căutau să dezbine masele muncitoare, încercînd să le inoculeze otrava șovinismului. „Deopotrivă interesate în exploatarea singeroasă la care erau supuși muncitorii și țărani unguri și romîni — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — reacțiunea maghiară și romînă au dus o politică șovină și de ațitare de ură, pentru a abate atenția maselor populare din Ardeal de la revendicările lor economice, sociale și politice“³.

Cu toată teroarea antimuncitorească și în ciuda încercărilor de diverșiune, lupta maselor populare n-a putut fi înăbușită. Ascuțirea contradicțiilor economice și sociale din țară a creat un teren fertil pentru răspîndirea și întărirea influenței Revoluției din Octombrie. Pătrunderea ideilor leninismului în mișcarea muncitorească, după Marea

¹ „Arbeiter Zeitung”, 17—18.IX.1920, 12.X.1920; „Temesvarer Zeitung”, 12.X.1920. „Aradi Közlöny”, 15.X. 24.VIII.1920.

² „Aradi Ujsag”, 6.VII.1920, „Arbeiter Zeitung”, 30, 31.III și 3, 7.IV, 11.VI. 1920. „Lugoscher Zeitung” din 14.IV. și 12.V.1920.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a p. 87.

Revoluție Socialistă din Octombrie, a dus la clarificarea treptată a problemelor de bază ale mișcării revoluționare. Muncitorii cei mai înaintați au înțeles necesitatea lichidării vechilor metode reformiste, împăciuitoare, ale partidelor Internaționalei a II-a, au înțeles necesitatea alegerii căii de luptă revoluționară. Procesul de maturizare politică a maselor muncitoare s-a reflectat, pe de o parte, în puternicul avânt revoluționar de luptă, iar pe de altă parte, în creșterea rîndurilor partidului socialist și a mișcării sindicale.

Procesul de clarificare politică, de însușirea ideilor Marelui Octombrie s-a manifestat prin întărirea aripii de stînga a partidului socialist, prin apariția și dezvoltarea grupurilor comuniste.

La 25 mai 1919 s-a constituit la Timișoara Comitetul provizoriu regional al socialiștilor din Banat¹ iar la 19 septembrie 1919 Partidul Social-Democrat din Banat², care, în decembrie 1919, se unifică cu Partidul Social-Democrat din Transilvania³. Această unificare n-a fost însă decît formală, socialiștii din Banat păstrîndu-și autonomia. La conferința din 2 mai 1920, Partidul Social-Democrat din Banat și-a schimbat denumirea în Partidul Socialist din Banat⁴.

Partidul Socialist din Banat era un partid muncitoresc de masă. Astfel, în septembrie 1920, numai în orașul Timișoara acest partid avea 16 000 de membri. Numărul socialiștilor din Banat se ridica la 30 000⁵. În anii postbelici, s-a manifestat o puternică afluență a muncitorilor, precum și a altor categorii sociale spre porțile partidului socialist. Într-o serie de localități au fost constituite noi organizații de partid⁶.

Forța și influența mișcării muncitorești din Banat s-au manifestat și cu prilejul alegerilor parlamentare din mai-iunie 1920. În ciuda terorii guvernamentale, la Timișoara candidații partidului socialist au învins atît în alegerile pentru Cameră cît și pentru Senat. „Timișoara a votat în mod socialist“ — se spunea în presa vremii⁷.

Candidații socialiști au înfrînt pe reprezentanții partidelor burghezo-moșierești și în circumscripțiile electorale din Aradul Nou și Moldova Nouă. Din cele 77 859 de voturi exprimate în Banat, 20 062 au fost acordate partidului socialist, adică 25,7%⁸.

Deși Partidul Socialist din Banat era un partid muncitoresc de masă cu o largă influență, rolul conducător în acest partid l-au avut elementele de dreapta și centriste. Această concluzie rezultă din studiarea atitudinii conducerii acestui partid în diferite momente importante ale

¹ Arh. C.C. al P.M.R. dos. 42 799 f. 59--61 și 115.

² *Ibidem*, ff. 76--77.

³ *Ibidem*, f. 98.

⁴ „Arbeiter Zeitung“, 4.V.1920.

⁵ *Ibidem*, 6.IX.1920.

⁶ „Munkaslap“, 6.X.1920. Vezi și Iosif Gabriel, *Fünzigjährige Geschichte der Banater Arbeiterbewegung*, 1870—1920 p. 91.

⁷ „Arbeiter Zeitung“, 2—9.VI.1920.

⁸ *Ibidem*.

perioadei postbelice. Astfel, conducerea Partidului Socialist din Banat, respectiv a P.S.D.¹, n-a sprijinit hotărît revoluția proletară din Ungaria², și a căutat să împiedice afilierea partidului la Internaționala a III-a Comunistă³.

Printre conducătorii partidului se găseau social-democrați de dreapta de tipul lui F. Geistlinger. Iată cum este caracterizat acest lider socialist de dreapta de marele fabricant textilist, R. Totis: „Îl cunosc de 15 ani. În tot timpul cît el a fost conducătorul lucrătorilor socialiști, eu, ca proprietar de fabrică, am avut întotdeauna mulțumiri cum a condus înțelegerile dintre lucrători și patroni... Îl consider ca un om de treabă fără a fi periculos pentru liniștea și ordinea publică“. (adică pentru orînduirea burgheză n.n.)⁴. Desigur că pe lângă conducătorii fățiș oportuniști, în cadrul Partidului Socialist din Banat, au existat și lideri care-și camuflau oportunismul prin fraze de stînga. În conducerea Partidului Socialist din Banat au existat însă și elemente cinstite, revoluționare, care au dus o luptă hotărîtă împotriva liderilor oportuniști.

Orientarea oportunistă a predominat și în publicațiile periodice ale Partidului Socialist din Banat și ale sindicatelor, și anume în ziarele „Arbeiter Zeitung“ și „Munkaslap“, precum și în publicațiile „Szakszervezet“ și „Gewerkschaft“. Deși au avut, în general, o orientare oportunistă, toluși datorită presiunii exercitate de aripa de stînga a partidului, în special de grupurile comuniste, ziarele „Arbeiter-Zeitung“ și „Munkaslap“ au publicat cele 21 de condiții privind primirea în Internaționala a III-a Comunistă și statutul Internaționalei a III-a⁵.

De asemenea, în cadrul acestor ziare au fost publicate o serie de articole în care se popularizau realizările primului stat socialist⁶, cuvîntările unor conducători sovietici, precum și un articol al marelui scriitor sovietic, Maxim Gorki⁷.

Toate aceste fapte dovedesc întărirea influenței aripii de stînga în cadrul partidului socialist.

Creșterea activității politice a clasei muncitoare s-a manifestat și prin întărirea mișcării sindicale. În întreaga țară se constată o tendință de organizare a muncitorilor în sindicate, de creare a unor noi sindicate și de reorganizare a celor desființate în timpul războiului.

Și în Banat se constată o puternică afluență a muncitorilor și a altor categorii de salariați spre organizațiile sindicale. În anii avîntului revoluționar 1917—1921 s-au organizat în sindicate muncitorii de la fabrica de tutun din Timișoara, funcționarii de poștă și factorii poștali, sala-

¹ „Temesvári Hírlap“, 5—9.XI.1918.

² Arh. C. C. al P.M.R., dos. 42799/2 (cuprinzînd procesele-verbale ale conducerii Partidului Socialist din Banat, f. 20—61, 113.

³ „Munkaslap“, Timișoara, 21.IX—1.X. 1920.

⁴ Arh. C. C. al P.M.R., dos. 1253, f. 164.

⁵ „Arbeiter Zeitung“, 15—17.X.1920 și „Munkaslap“, din 7, 8, 16 și 17.X.1920

⁶ „Munkaslap“, 4.7—10.IX., 19 și 20.X.1920.

⁷ „Arbeiter Zeitung“, 29.IX.1920.

riații căilor ferate, membrii pazei orășenești. S-au organizat de asemenea în sindicate funcționarii particulari, salariații comerciali, salariații de stat și comunali, cadrele didactice și artiștii. Aproape toți salariații din Timișoara s-au înscris în sindicate. În aprilie 1920, numărul oamenilor muncii din Timișoara organizați în sindicate era aproximativ de 20 000, iar în întregul Banat de 60—70 000¹.

Activitatea sindicatelor din Banat era coordonată de Consiliul sindicatelor din Banat, constituit la 25 mai 1919². Sindicatele din Banat acționau sub conducerea Partidului Socialist din Banat. La dispoziția sindicatelor se găseau două publicații periodice: „Gewerkschaft“ și „Szakszervezet“ („Sindicatul“ în limba germană, respectiv maghiară)³.

Pentru a abate masele muncitorești de la lupta revoluționară și pentru a subordona mișcarea muncitorească intereselor burgheziei, autoritățile burghezo-moșierești din România au organizat o diversiune. Îmbinând demagogia socială cu naționalismul, agenții burgheziei, strecurăți în mișcarea muncitorească, au creat într-o serie de centre industriale organizații pseudomuncitorești pe care le-au intitulat sindicate naționale.

Cu tot sprijinul pe care l-au primit din partea autorităților, sindicatele galbene naționaliste nu și-au putut crea o bază de masă în sinul muncitorilor, fiind demascate la timp de muncitorii înaintați.

* * *

Ascuțirea contradicțiilor economice, sociale, politice care a avut loc în timpul primului război imperialist și în primii ani postbelici a dus la o intensificare, fără precedent, a luptei de clasă în întreaga țară, inclusiv în Banat. Prezența unor trupe străine în Banat, și anume a trupelor Antantei, jafurile și abuzurile comise de ele au făcut ca, în condițiile arătate, în această regiune să se acumuleze mari nemulțumiri, gata oricând să se transforme în revoltă deschisă, în acțiuni cu caracter revoluționar.

În cursul anilor 1917—1919 lupta maselor din Banat a îmbrăcat formele cele mai variate. Au avut loc o serie de greve politice de masă, demonstrații de stradă ale muncitorilor din Timișoara, Arad, Reșița și din alte centre⁴. La începutul lunii noiembrie 1918 s-a desfășurat în Banat o mișcare țărănească⁵.

La 21 februarie 1919 a izbucnit o grevă generală politică a muncitorilor din Timișoara împotriva abuzurilor comise de trupele Antantei.

¹ „Arbeiter Zeitung“, 1.V.1920; vezi și Iosif Gabriel, *Fünfzigjährige Geschichte der Banater Arbeiterbewegung, 1870—1920* pp. 91—92.

² Arh. C.C. al P.M.R. dos. 42799/2 ff. 59—61 și 113.

³ Vezi colecția publicațiilor „Gewerkschaft“ și „Szakszervezet“ care se găsește la Biblioteca Academiei R.P.R.

⁴ „Temesvári Hírlap“ și „Temesvárer Zeitung“, 1—7.XI.1918; vezi și Iosif Gabriel, *op. cit.* pp. 89—90.

⁵ *Ibidem*.

Greva a durat 3 zile, muncitorii obținând satisfacerea unor revendicări formulate de ei¹.

Din șirul luptelor politice ale muncitorimii o amploare deosebită au avut-o manifestațiile de la 1 mai 1919, care s-au desfășurat sub semnul internaționalismului proletar, al solidarității oamenilor muncii din țara noastră cu revoluțiile proletare din Rusia și Ungaria². Un caracter similar l-a avut și pregătirea și desfășurarea grevei politice de la 21 iulie 1919³.

În cursul anului 1920 avântul revoluționar al maselor populare a continuat să crească. Una dintre principalele forme de manifestare a combativității muncitorilor a constituit-o valul de greve care va culmina cu greva generală din octombrie 1920.

Luptele greviste s-au manifestat cu putere în toate regiunile țării, inclusiv Banatul. Astfel, în aprilie 1920 au declarat grevă funcționarii de asigurări⁴ și frizerii din Arad⁵. În aceeași lună a început și greva cheinerilor și muzicanților din restaurante⁶.

În luna mai 1920 au declarat grevă muncitorii de la uzinele Reșița⁷. Au intrat în grevă, de asemenea, lăcătușii, instalatorii și tinichigii din toate atelierele orașului Timișoara⁸.

Revendicarea principală, din cadrul acestor greve, a fost mărirea salariilor care rămăseseră mult în urmă față de scumpirea bunurilor de strictă necesitate. Grevele s-au caracterizat prin combativitatea și perseverența muncitorilor care au luptat uneori, mai multe săptămâni, pentru obținerea satisfacerii revendicărilor. De pildă, greva lăcătușilor, instalatorilor și tinichigiilor a durat peste o lună. Toate aceste greve s-au încheiat cu succes, muncitorii obținând importante sporuri de salarii. În unele cazuri sporurile obținute de muncitorii dintr-un oraș s-au extins și asupra altora, patronii făcând concesiile de teama izbucnirii unor noi greve⁹. În cursul acestor lupte s-a manifestat spiritul de solidaritate al muncitorilor, greviștii bucurându-se de sprijin material, organizându-se în acest scop colecte și manifestări artistice¹⁰.

Lupta economică a muncitorilor bănățeni s-a împletit cu importante acțiuni politice. Astfel ziua solidarității internaționale a muncitorilor, 1 Mai, s-a sărbătorit în 1920 de oamenii muncii din Timișoara prin încetarea completă a producției. Au fost închise de asemenea prăvăliile, cafenelele și restaurantele. N-au circulat nici tramvaiele. La demonstrația de 1 Mai au participat 25 000 de oameni. La miting¹¹ printre

¹ Iosif Gabriel, *op. cit.* pp. 89—90.

² „Socialismul” 3.V.1919 și „Adevărul” (Sibiu), 11.V.1919.

³ Arh. C.C. al P.M.R. dos. 2760 f. 91.

⁴ „Gewerkschaft”, 1.V.1920.

⁵ „Aradî Közlöny”, 2, 4 și 7.IV.1920.

⁶ „Arbeiter-Zeitung”, 3.IV., 9, 16, 19.V., 9, 12, 13.VI. 1920.

⁷ „Chemarea”, București, 30.V.1920, „Banatul Romînesc”, 30.V.1920, și „Arbeiter Zeitung”, 5—8.VI.1920.

⁸ „Arbeiter Zeitung”, 22.V., 2 și 27.VI.1920.

⁹ *Ibidem*, 11.IV.1920.

¹⁰ *Ibidem*, 9.V.1920.

alții, a luat cuvîntul și unul dintre conducătorii grupurilor comuniste¹. Demonstrații de masă au avut loc în această zi și la Reșița, Secul și alte centre industriale din Banat². Amploarea pe care au luat-o demonstrațiile de 1 Mai a oglindit hotărîrea de luptă a maselor largi muncitoare.

O manifestare politică de mare însemnătate a constituit-o greva generală de protest a muncitorimii timișorene de la 29 mai 1920. Această grevă a avut loc cu prilejul sosirii generalului Averescu la Timișoara. Averescu, care își pusese candidatura pentru Cameră la Timișoara, venise în acest oraș să țină un discurs electoral. Autoritățile au făcut pregătiri intense pentru primirea festivă a primului ministru. Masele muncitoare i-au rezervat însă lui Averescu, exponentul regimului de teroare al claselor exploatare, o surpriză neplăcută. El a fost întâmpinat de muncitori printr-o grevă generală demonstrativă de protest de 2 ore³. „Grewa a început înainte de masă la orele 10 — relatează ziarul «Arbeiter Zeitung». În uzine, ateliere, birouri și prăvălii a încetat lucrul, tramvaiele s-au oprit în mijlocul liniei“⁴.

Grewa tuturor muncitorilor din Timișoara fusese hotărîită cu o zi înainte, în ședința extraordinară a conducerii Partidului Socialist din Banat. Cu acest prilej s-a manifestat puternic influența comuniștilor și a socialiștilor de stînga care au înfrînt împotrivirea elementelor de dreapta, de felul lui Geistlinger⁵.

Semnificativ pentru starea de spirit combativă a muncitorilor, pentru întărirea influenței revoluționare a leninismului, a fost faptul că unii muncitori au strigat, cu prilejul grevei, lozincă „Trăiască dictatura proletariatului“⁶.

Cu prilejul grevei generale, muncitorii au transmis lui Averescu un memorandum în care protestau împotriva terorii și a abuzurilor comise de autoritățile burghezo-moșierești, în timpul campaniei electorale⁷. În urma acestei „primiri“ Averescu a fost silit să renunțe la candidatura sa în orașul Timișoara⁸.

Succesul acestei importante acțiuni politice de masă a întărit elanul de luptă și combativitatea muncitorilor din Timișoara. Arestările și condamnările unor muncitori, ca urmare a grevei generale din mai, n-au făcut decît să accentueze indignarea muncitorilor, întărindu-le spiritul de luptă.

În iunie a crescut numărul acțiunilor greviste ; în cursul acestei luni au intrat în grevă muncitorii lemnari din Timișoara⁹, cei de la fabrica

¹ „Arbeiter Zeitung“, 4.V. și 26.IX.1920.

² „Reschitzacr Zeitung“, 9.V.1920 și „Arbeiter Zeitung“, 4, și 5.VI.1920.

³ Arh. C.C. al P.M.R., dos. 43032 f. 98 și dos. 1253 f. 106 și 146.

⁴ „Arbeiter Zeitung“ 30.V.1920.

⁵ Arh. C.C. al P.M.R., dos. 42799, 2 f. 149.

⁶ *Ibidem*, dos. 1253 f. 146.

⁷ „Arbeiter Zeitung“, 15.VI.1920.

⁸ „Banatul Romînesc“, 5.VI.1920 și „Temesvarer Zeitung“, 29.VII. 1920.

⁹ „Arbeiter Zeitung“, 2, 5, 6 și 8.VI.1920.

de ciment „Polgar“¹, cei de la firma „Weiss & Comp.“², muncitorii de la cizmăria comunală³, de la fabrica „Kandia“⁴, muncitorii constructori⁵, tehnicienii dentari⁶, toți din Timișoara. Numeroase greve au avut loc, în acest timp, și în alte localități din Banat. Astfel au intrat în grevă și tipografii din Lugoj⁷, muncitorii de la uzinele „Reșița“⁸, muncitorii de la fabrica de vagoane „Weitzer“ din Arad și de la fabrica de automobile „Marta“, din aceeași localitate, precum și din alte întreprinderi arădene⁹.

Tot în luna iunie a avut loc tragică catastrofă minieră de la Anina care a costat viața a 182 de oameni¹⁰.

Catastrofa s-a produs ca urmare a neglijenței criminale a capitaliștilor, care păstrau în mine mari cantități de material explozibil¹¹. În urma catastrofei de la Anina s-a creat acolo o atmosferă foarte încărcată, minerii intrând în grevă. Într-un memorandum întocmit de mineri s-a cerut satisfacerea unui șir de revendicări, printre care: îndepărtarea materialului explozibil din mine, ajutoare materiale pentru văduvele și orfanii victimelor catastrofei, stabilirea cauzelor precise ale catastrofei, pedepsirea vinovaților¹². Greva n-a încetat decât după satisfacerea parțială a revendicărilor formulate¹³. În sprijinul minerilor de la Anina au fost organizate colecte de către muncitorii din Timișoara, Reșița, Doman, Oravița și din alte centre¹⁴.

Grevele din iunie s-au distins prin dârzenia și combativitatea muncitorilor, prin tenacitatea lor. Astfel greva constructorilor din Timișoara a durat 3 săptămâni. Greviștii s-au bucurat de sprijinul organizat al muncitorilor din celelalte sindicate. Greva s-a terminat cu victoria muncitorilor care au obținut o mărire a salariilor cu 72%¹⁵. Greva muncitorilor de la fabrica „Kandia“ a izbucnit datorită faptului că direcția a concediat un delegat al muncitorilor¹⁶. Toate aceste acțiuni vădesc creșterea spiritului revoluționar al muncitorilor.

Valul luptelor greviste a continuat și în luna următoare, în iulie. Au intrat atunci în grevă muncitorii de la Atelierele căilor ferate din Arad¹⁷,

¹ „Arbeiter Zeitung“, 1.VI.1920; numărul greviștilor la fabrica „Polgar“ a fost de 120.

² *Ibidem*, 10.VI.1920.

³ *Ibidem*, 27.VI.1920.

⁴ *Ibidem*.

⁵ „Temesvari Hirlap“, 7.VII. „Munkaslap“, 1 și 2.VII.1920, „Gewerkschaft“, 8.VII.1920 și „Arbeiter Zeitung“, 15, 17, 30.VI și 7.VII, 3.VIII.1920.

⁶ „Arbeiter Zeitung“, 12.VI.1920.

⁷ „Lugoscher Zeitung“, 6 și 13.VI.1920.

⁸ „Arbeiter Zeitung“, 8.VI.1920.

⁹ „Aradi Ujsäg“, 27.VI.1920. Numai la „Uzinele Weitzer“ lucrau 3000 de muncitori.

¹⁰ „Arbeiter Zeitung“, 13.VI.1920.

¹¹ „Aradi Ujsäg“, 12.VI.1920 și „Arbeiter Zeitung“, 13.VI.1920.

¹² „Arbeiter Zeitung“, 12.VI.1920.

¹³ „Aradi Közlöny“, 17.VI.1920 și „Reschitzacr Zeitung“, 20.VI.1920.

¹⁴ „Arbeiter Zeitung“, 15.VI.1920.

¹⁵ „Gewerkschaft“, 8.VII.1920, „Munkaslap“, 1, 2.VII.1920.

¹⁶ „Arbeiter Zeitung“, 26.VI.1920.

¹⁷ *Ibidem*, 23.VII.1920.

muncitorii de la filatura de bumbac „Hungaria“¹ tot din Arad, muncitorii de la fabrica de sticlă din Tomești², morarii ide la Bocșa Montană³, muncitorii de la uzinele „STEG“ din Bocșa⁴, lucrătorii brutari din Timișoara⁵, calfele de măcelari din Timișoara⁶ și alții.

Revendicarea principală a muncitorilor greviști a fost, și de această dată, mărirea salariilor. Este caracteristic faptul că muncitorii, care se aflau în ofensivă, au izbândit în toate aceste acțiuni. La obținerea acestor succese au contribuit, în mare măsură, spiritul puternic de solidaritate al muncitorilor, și, îndeosebi, influența elementelor comuniste. În ajutorul greviștilor au fost organizate colecte, s-a demarcat, la timp, prin presa muncitorească, încercarea patronilor de a angaja spărgători de greve⁷.

Avîntul de luptă al muncitorilor industriali a încurajat și pe muncitorii agricoli care, nemaiputînd răbda exploatarea cruntă la care erau supuși, s-au ridicat și ei la luptă. În cursul lunii iulie au avut loc greve ale muncitorilor zileri de la ferma fabricii de spirt din comuna Remetea Mare⁸, de la ferma baronului Manaszky din Iermata⁹, și altele.

Luna august a anului 1920 inaugurează o serie de greve puternice în diferite centre ale țării. Pretutindeni au loc adunări, manifestații și demonstrații muncitorești. Astfel au intrat în luptă muncitorii de la întreprinderea de produse lemnoase „Brückner Leopold“¹⁰, de la fabrica de produse de lemnărie „Czeiler“¹¹, ambele din Arad, ca și calfele de hornari¹². În aceeași lună au izbucnit acțiuni greviste la uzinele „Reșița“ precum și la Caransebeș¹³, Topleț¹⁴, la fabrica de calapoade din Lugoj¹⁵ etc.

Ca și în lunile precedente, printre alte revendicări s-a cerut și mărirea salariilor. Majoritatea luptelor s-au încheiat cu victoria muncitorilor.

Caracteristic pentru această perioadă este cuprinderea în mișcarea grevistă a unor noi pături sociale. Astfel, la începutul lunii august, au intrat în grevă, funcționarii, tehnicienii și inginerii de la toate întreprinderile industriale ale orașului Timișoara¹⁶, precum și salariații întreprinderilor comerciale¹⁷. Ambele greve au durat peste 2 săptămîni, funcțio-

¹ „Arbeiter Zeitung“, 18.VII.1920.

² „Gewerkschaft“, 27.VII.1920. Aici lucrau 150 de muncitori.

³ *Ibidem*, 22.VII.1920.

⁴ „Banater Bote“, Lugoj, 8.VII.1920. La aceste uzine lucrau 600 de muncitori.

⁵ „Munkaslap“, 12—14.VII.1920.

⁶ „Temesvarer Zeitung“, 10 și 11.VII.1920.

⁷ „Arbeiter Zeitung“, 3—9.VII.1920, „Munkaslap“, 14.VII.1920.

⁸ „Munkaslap“, 28.VII.1920.

⁹ *Ibidem*, 29.VII.1920.

¹⁰ „Aradi Közlöny“, 13.VIII.1920.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, 12—15.VIII.1920.

¹³ Arh. C.C. al P.M.R. dos. 42371 f. 36, notele 7—11 in p. 18.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, dos. 43032 f. 104 și dos. 751 f. 318.

¹⁶ „Temesvari Hirlap“, 3—8, 20.VIII. 1920, „Banatul Romînesc“, 7.VIII.1920 și „Temesvarer Zeitung“ 4, 5, 7, 12, 17.VIII.1920.

¹⁷ „Temesvari Hirlap“, 7, 8, 12, 15, 17, 22.VIII.1920.

narii, tehnicienii și muncitorii comerciali dînd dovadă de dîrzenie. Ei nu s-au lăsat intimidăți de amenințările patronilor, care, la un moment dat, au concediat pe toți salariații greviști din comerț¹.

În urma grevei funcționarilor, o serie de întreprinderi, printre care fabrica de chibrituri, fabrica de ghete „Turul“, întreprinderea „Gyulai“, Fabrica de pălării etc. au fost silitе să înceteze complet producția, iar alte întreprinderi ca : fabrica de bomboane „Kandia“ și Fabrica de bere au încetat parțial producția².

Pentru a obține încetarea grevei funcționarilor a intervenit Ministerul muncii, care a trimis la Timișoara un inspector general³.

În urma unor tratative îndelungate, patronii au fost siliți să accepte o mărire a salariilor cu 80%, reprimirea în serviciu a tuturor greviștilor și satisfacerea altor revendicări ale funcționarilor⁴. Hotărîrea cu care au luptat funcționarii și tehnicienii n-a fost un fapt întîmplător. Sindicatul lor era condus de comuniști⁵.

În luna august au avut loc și adunări de protest ale muncitorilor împotriva legii reacționare Trancu-Iași. La Timișoara au participat la această acțiune politică peste 10 000 muncitori⁶.

Luptele greviste din luna august au culminat prin greva generală a muncitorilor din Banat dintre 23—26 august. Greva a avut un pronunțat caracter politic, ea fiind îndreptată, în primul rînd, împotriva abuzurilor și samavolniciilor autorităților locale burghezo-moșierești, în special împotriva abuzurilor antimuncitorești ale primarului general al orașului⁷.

Greva generală regională din Banat a izbucnit în urma atitudinii provocatoare a patronilor și autorităților din Timișoara. Patronii nu respectau contractele colective, concediau delegații muncitorilor, încercau, prin toate mijloacele, să lovească în organizațiile muncitorești. La fabrica „Kandia“, de pildă, au fost concediați toți delegații muncitorilor. Cu toate promisiunile ministerului de resort au fost concediați numeroși muncitori feroviari din Timișoara și Arad. Organizația patronilor timișoreni „Gyosz“ și Uniunea comercianților n-au respectat hotărîrile smulse în lupta grea a funcționarilor și lucrătorilor comerciali⁸.

Prin acțiunile lor abuzive și samavolnice, îndreptate împotriva muncitorilor, autoritățile locale de stat s-au demascat ca „organe directe de execuție ale uniunii industrialilor“ după cum au fost calificate în memorandumul înaintat de muncitori cu prilejul grevei generale din Banat din luna august⁹.

¹ „Temesvari Hirlap“, 8.VIII.1920.

² *Ibidem*, 7.VIII.1920.

³ „Arbeiter Zeitung“, 17.VIII.1920 și „Temesvari Hirlap“, 15.VIII.1920.

⁴ „Arbeiter Zeitung“, 31.VIII.1920.

⁵ „Temesvari Hirlap“, 6.VIII.1920 și 4.IX.1920.

⁶ „Arbeiter Zeitung“, 18.VIII. 1920.

⁷ „Banater Bote“, Lugoj, 26.VIII.1920 și „Gewerkschaft“, 5.IX.1920.

⁸ Arh. C.C. al P.M.R., dos. 42799 f. 176 și „Gewerkschaft“, 5.IX.1920.

⁹ „Gewerkschaft“, 5.IX.1920.

Această grevă generală a fost declarată sub presiunea directă a maselor muncitorești, conduse de comuniști. Conducătorii locali ai Partidului Socialist din Banat precum și ai sindicatelor au vrut să orienteze lupta muncitorilor numai în direcția întocmirii unor memorii și a trimiterii de delegații la autoritățile locale. Astfel o delegație de 50 de muncitori a înaintat prefectului județului un memoriu cu revendicări¹. Presiunea puternică a muncitorilor a silit însă pe conducătorii locali să treacă la măsuri mai efective, mai energice. Existența acestei puternice presiuni de jos a trebuit să fie recunoscută și de oficiosul Partidului Socialist din Banat „Arbeiter Zeitung”. „Ultimele luni — scria ziarul — au pus răbdarea muncitorilor organizați la o grea încercare. N-a fost o sarcină ușoară pentru conducătorii muncitorimii să rețină masele de la o acțiune de mare amploare... Ei au fost copleșiți de acuzații că sînt lași și trădători”².

De aici rezultă clar politica trădătoare, oportunistă a liderilor de dreapta ai Partidului Socialist din Banat, pe de o parte și hotărîrea de luptă a maselor, pe de altă parte.

Presiunea de jos a muncitorilor s-a îmbinat cu influența exercitată de comuniștii care făceau parte din conducerea Partidului Socialist din Banat și din Consiliul Sindical.

Organizarea grevei generale a fost hotărîită în ședința comună a conducerii Partidului Socialist din Banat și a Consiliului Sindical din Banat, ținută la 19 august 1920³ și confirmată în ședința corpului delegaților a 25 de sindicate, ținută la 20 august 1920⁴.

La 23 august 1920 a început la Timișoara greva generală a muncitorilor romîni, germani, maghiari și sîrbi din localitate. „În Timișoara a încetat orice muncă productivă” — scria ziarul „Banater Bote”⁵.

Muncitorimea timișoreană și-a formulat revendicările într-un memorandum, înaintat comandantului trupelor din Banat. Cererile muncitorilor au fost următoarele :

1) Autoritățile să respecte organizațiile economice ale muncitorilor și să recunoască dreptul de organizare al oricărui salariat, fie că muncește cu brațele sau cu creierul.

2) Patronii să se oblige a face angajările și concedierile în înțelegere cu reprezentanții aleși ai muncitorilor.

3) Guvernul să trimită un delegat, prevăzut cu depline împuterniciri, pentru rezolvarea reclamațiilor muncitorilor și să garanteze o procedare energetică împotriva autorităților locale vinovate.

4) Destituirea primarului general al orașului, vinovat pentru o serie de abuzuri împotriva muncitorilor”⁶.

¹ „Gewerkshaft”, 5.IX.1920.

² „Arbeiter Zeitung”, 11.VIII.1920.

³ Arh. C.C. al P.M.R. dos. 42799/2 f. 176.

⁴ *Ibidem*, f. 178.

⁵ „Banater Bote”, Lugoj, 26.VIII.1920.

⁶ „Socialismul”, 30.VIII.1920.

Reiese clar caracterul politic al revendicărilor formulate de muncitori. Caracter politic a avut și revendicarea cu privire la recunoașterea organizațiilor profesionale ale muncitorilor, a libertății de organizare și a extinderii drepturilor reprezentanților aleși ai muncitorilor în problemele angajării și concedierii brațelor de muncă.

A doua zi după izbucnirea grevei generale din Timișoara, autoritățile burghezo-moșierești au trecut la represii împotriva greviștilor. Au intrat în acțiune armata și poliția. Muncitorii comunali au fost ridicați cu forța din locuințele lor și trimiși la lucru. Astfel a reușit repunerea în funcțiune a uzinei electrice. Toate întreprinderile comunale au fost ocupate de trupe¹

În străduințele lor de înăbușire a grevei, autoritățile burghezo-moșierești au avut sprijinul așa-ziselor „sindicate naționale“, adevărate organizații de spărgători de greve. Printr-un manifest adresat populației, aceste unelte ale patronilor au calomniat lupta curajoasă a greviștilor, chemînd muncitorii la reluarea lucrului. Acest manifest n-a reușit însă să spargă unitatea de luptă a muncitorilor, de diferite naționalități din Timișoara.

Deoarece tratativele cu autoritățile și patronii, începute după izbucnirea grevei, n-au dat rezultatele dorite, conducerea Partidului Socialist din Banat și Consiliul Sindical din Banat, ca urmare a luptei comuniștilor și sub presiunea maselor muncitoare, au hotărît în ședința ținută la 24 august, extinderea grevei în întregul Banat².

La 25 august au intrat în grevă, solidarizîndu-se cu greviștii timișoreni, muncitorii din Arad, Lugoj, Caransebeș, Reșița, Anina și alte localități, greva cuprinzînd întregul Banat³.

Din relatările presei vremii se desprind o serie de aspecte concrete ale desfășurării grevei generale regionale. Astfel ziarul „Aradi Hirlap“ a scris următoarele: „Miercuri, 25 august, orele 11,30 s-a oprit la Arad orice muncă. Muncitorii au părăsit mașinile din uzine, calfele, meseriașii au pus jos uneltele, salariații comerciali au părăsit magazinele, iar chelnerii cafenelele și restaurantele... Pe străzi circulă patrulă de polițiști și soldați...“⁴.

În unele localități, ca de pildă Arad, Lugoj, au avut loc întruniri și demonstrații. La Arad, în ziua de 26 august a avut loc un miting la care au participat între 4 000—5 000 oameni. Pînă la începerea adunării muncitorii au cîntat cîntece socialiste⁵. În orașul Lugoj peste 1 500 de muncitori s-au adunat în fața clădirii Comandamentului trupelor, cerînd eliberarea celor 17 muncitori, care fuseseră arestați⁶.

¹ „Gewerkschaft“, 5.IX.1920.

² Arh. C.C. al P.M.R., dos. 42799 2 f. 181.

³ „Muncitorul Căilor Ferate“, 3.IX.1920, „Temesvári Hirlap“, 31.VIII.1920 și „Aradi Ujság“, 28.VIII.1920.

⁴ „Aradi Hirlap“, 28.VIII.1920.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Arh. C.C. al P.M.R., dos. 42371 f. 3 și „Lugoscher Zeitung“ din 27.VIII.1920. Arestări numeroase s-au făcut și în alte localități. La Reșița au fost arestați 10 muncitori, la Anina 12, vezi „Socialismul“, 30.VIII.1920.

Alarmat de amploarea grevei generale regionale, din Banat, și de combativitatea muncitorilor, guvernul a ordonat telegrafic Comandamentului militar, să pună capăt grevei prin militarizarea întreprinderilor¹. Comandamentul militar a declarat conducătorilor muncitorilor, că dacă nu vor relua lucrul pînă la 26 august, va militariza toate întreprinderile, va încorpora pe toți muncitorii mobilizabili și va reține pe ceilalți muncitori, bărbați și femei. Totodată, înțelegînd că numai prin amenințări nu va putea determina pe muncitori să reia lucrul, comandantul militar și inspectorul general al muncii au promis, pe cuvînt de onoare, greviștilor, că vor impune patronilor să nu fie concediat, ca urmare a grevei generale regionale, nici un muncitor sau funcționar².

Intrunindu-se pentru a dezbate situația, conducerea Partidului Socialist din Banat, în care predominau elementele oportuniste, a hotărît încetarea grevei generale și reluarea lucrului la 27 august. Reprezentanții masei muncitorimii, delegații sindicatelor au primit cu indignare propunerea de a relua lucrul. „N-a fost de loc ușor convingerea împuterniciților muncitorilor să accepte propunerea conducerii de partid și a sindicatelor“ — relatează ziarul „Arbeiter Zeitung“³.

În urma grevei generale regionale, autoritățile, ținînd seama de starea de spirit a muncitorilor, au fost silite să facă o serie de concesi importante. Au fost recunoscuți delegații muncitorilor și dreptul de organizare al salariaților. S-au mărit salariile tuturor muncitorilor, tehnicienilor și funcționarilor cu 30—40%, s-au luat măsuri pentru aprovizionarea muncitorilor cu lapte, grăsimi, stofe, ghețe, la un preț cu 50% mai redus față de cel din piață⁴.

Lupta muncitorilor n-a fost deci zadarnică. S-ar fi putut desigur obține mai mult dacă în conducerea Partidului Socialist din Banat și în Consiliul Sindical ar fi predominat elementele revoluționare. Prezența în cadrul acestor organe a unui mare număr de elemente oportuniste, împăciuitoare, le-a împiedicat să aibă o atitudine fermă și consecventă în lupta cu dușmanul de clasă.

Cu toate că muncitorii nu au obținut satisfacerea tuturor revendicărilor, totuși rezultatele luptei lor, ciocnirea puternică cu exploataorii și cu aparatul lor de stat, au îmbogățit experiența de luptă a muncitorilor, au contribuit la creșterea conștiinței lor de clasă și a combativității lor.

Greva generală politică din Banat de la 23—26 august 1920, a constituit, pentru muncitorii timișoreni și cei din alte centre industriale ale regiunii, o adevărată școală a luptei de clasă, o pregătire importantă pentru marea bătălie de clasă, care se anunța: greva generală a întregului proletariat din România.

¹ „Gewerkschaft“, 5.IX.1920 și „Socialismul“, 30.VIII.1920.

² „Socialismul“, 30.VIII.1920. Menționăm că comandantul militar al trupelor din Banat și inspectorul general al muncii din București nu și-au respectat cuvîntul dat.

³ „Arbeiter Zeitung“, 29.VIII.1920.

⁴ „Temesvarer Zeitung“, 27.VIII.1920 și „Arbeiter Zeitung“, 10.IX.1920.

După greva generală regională, câteva săptămîni, valul de greve a avut o intensitate mai slabă. În septembrie au intrat în grevă frizerii din orașul Arad¹, birjarii², muncitorii legători de cărți din același oraș³, funcționarii de la fabricile „Marta“, „Weitzer“, „Industria de fier“, de la întreprinderile comunale și din alte întreprinderi arădene⁴, muncitorii fabricii de mașini și poduri din Reșița⁵ etc. Ocupîndu-se de fenomenul grevelor, ziarul burghez arădan „Romînul“ se lamenta: „Nu apucă bine să înceteze o grevă și se declară o altă grevă, dacă nu chiar mai multe deodată“⁶.

În cursul lunii septembrie au avut loc și alte acțiuni politice însemnate ale muncitorilor din Timișoara. Astfel, la 20 septembrie 1920, s-a organizat o întrunire a muncitorilor socialiști în curtea fabricii de bere. Cu acest prilej s-a protestat împotriva măsurilor arbitrare ale autorităților care, prin expulzări căutau să decapiteze mișcarea muncitorească⁷.

În octombrie au intrat în grevă salariații de la opt întreprinderi comerciale cu produse de fier din Arad⁸. De asemenea au intrat în grevă calfele de croitori din Arad⁹, salariații comerciali din același oraș¹⁰, și minierii din Anina¹¹.

Greva calfelor de croitori din Arad a durat peste două săptămîni (15 octombrie—2 noiembrie 1920)¹², iar greva salariaților comerciali 4 săptămîni (4 octombrie—2 noiembrie)¹³. Greviștii au dat dovadă de multă hotărîre în luptă și, datorită perseverenței și solidarității lor, au obținut mărirea salariilor, precum și promisiunea că nimeni nu va fi concediat pentru participarea la grevă.

Mișcările greviste premergătoare grevei generale din octombrie 1920, au dovedit hotărîrea de luptă de care erau animate masele muncitorești, dorința lor de a-și cuceri o viață mai bună. Încrezătoare în propriile forțe, masele cereau conducătorilor declanșarea unor lupte hotărîtoare împotriva dușmanului de clasă. Încercările liderilor social-democrați de dreapta de a se opune acestor tendințe se loveau de combativitatea crescîndă a maselor.

„Noi am văzut de repetate ori, înainte de octombrie (adică înainte de greva generală din octombrie, n.n.) că masele acuzau conducătorii

¹ „Romînul“, Arad, 21, 25 sept. 1920.

² „Aradi Közlöny“, 19, 20.IX.1920; „Romînul“ 21.IX.1920.

³ *Ibidem*, 22.IX.1920.

⁴ Arh. C.C. al P.M.R. dos. 751 f. 317; „Romînul“, Arad, 29 și 30.IX.1920. Menționăm că greva funcționarilor a durat 4 zile, ei obținînd mărirea salariilor de la 20—30%.

⁵ Arh. C.C. al P.M.R. dos. 43032 f. 10. Greva de la Reșița s-a desfășurat în zilele de 25—27 sept. 1920.

⁶ „Romînul“, 24.IX.1920.

⁷ Arh. C.C. al P.M.R., dos. 42371 f. 78, 81.

⁸ „Arady Közlöny“, 20.X.1920.

⁹ „Romînul“, 15 și 30.X.1920.

¹⁰ „Aradi Közlöny“, 17.X.1920.

¹¹ „Lugoscher Zeitung“, 13.X.1920.

¹² „Aradi Közlöny“, 15.X și 3.XI.1920.

¹³ „Romînul“, 6.X, și 3.XI.1920.

de lașitate, de trădare, că nu cutează să acționeze“, mărturisea în 1921, un lider social-democrat centrist din Banat¹. Mărturisiri similare au făcut și alți lideri social-democrați de dreapta².

În aceste împrejurări, ținând seama de situația din întreaga țară, conducerea Partidului Socialist din România și a Sindicatelor a trebuit să accepte declararea grevei generale din octombrie 1920.

Învățămintele trase din experiența luptelor greviste ce s-au desfășurat în anul 1920, în special din greva generală din octombrie, au jucat un rol însemnat în maturizarea politică și ideologică a proletariatului din țara noastră. Cea mai importantă concluzie trasă de mișcarea muncitorească din România în urma acestor lupte a fost aceea a necesității creării unui partid de tip nou, revoluționar.

Prin înființarea Partidului Comunist din România, în mai 1921, clasa muncitoare din țara noastră a dobândit un conducător încercat care i-a călăuzit lupta spre victorie.

¹ „Arbeiter Zeitung“, 19.IV.1921.

² „Banya munkas“, 15.VI.1951.